

กระบวนการพัฒนาชุมชนต้นแบบการจัดการขยะ : กรณีชุมชนหัวทุ่ง-ทุ่งพร้าวพัฒนา
อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี

**Model Community Development Process of Waste Management: In Case of
Hua Thung-Thung Prao Pattana Community, Tha Yang District,
Phetchaburi Province**

ศศิวิมล กาหลง

Sasivimon Kalong

สถาบันวิจัยและส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี 76000

Institute for the Research and Promotion of Arts and Cultures, Phetchaburi Rajabhat University, Phetchaburi 76000

*To whom correspondence should be addressed. e-mail: sasivimon051@gmail.com

Received: 22 February 2021 **Revised:** 15 May 2021, **Accepted:** 21 June 2021

บทคัดย่อ

การศึกษาระบบการพัฒนาชุมชนต้นแบบการจัดการขยะ : กรณีชุมชนหัวทุ่ง-ทุ่งพร้าวพัฒนา อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนสู่ชุมชนต้นแบบการจัดการขยะตลอดจนถึงกระบวนการในการพัฒนาชุมชนสู่ชุมชนต้นแบบการจัดการขยะ ใช้วิธีการศึกษาตามแนวทางวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสนทนากลุ่ม

ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยแห่งความสำเร็จที่ทำให้ชุมชนสามารถขับเคลื่อนสู่ชุมชนต้นแบบ แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านผู้นำ 2) ปัจจัยด้านประชาชน 3) ปัจจัยด้านเครือข่ายความร่วมมือ และ 4) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ชุมชนมีกระบวนการพัฒนาชุมชนสู่ชุมชนต้นแบบอย่างเป็นขั้นตอนตามหลักวงจรการบริหารงานอย่างมีคุณภาพ (PDCA) เป็นขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นตอนวางแผน (Plan) 2) ขั้นตอนนำไปปฏิบัติ (Do) 3) ขั้นตอนติดตามและประเมินผล (Check) และ 4) ขั้นตอนนำผลการประเมินไปปรับปรุง (Act)

คำสำคัญ : กระบวนการพัฒนาชุมชน ชุมชนต้นแบบ การจัดการขยะ

Abstract

A study of the model community development process of waste management: in case of Hua Thung-Thung Prao Pattana Community, Tha Yang District, Phetchaburi Province was aimed to study and analyze the success factors of community development toward the model community waste managements as well as the process of developing communities into a model community waste management. This research was based on a qualitative research method, which collected data by participatory observation and group discussion.

The results of the study revealed the success factors that contributed to the development of the model community were divided into 4 factors: 1) leadership factor 2) people factor 3) network cooperation factor and 4) management factor. The community had a step-by-step development process toward the model community according to the principles of the quality management cycle. The steps used were PDCA which had the following steps: 1) planning (Plan) 2) implementation (Do), 3) monitoring and evaluation (Check), and 4) the evaluation results to improve (Act).

Keywords : Community Development Process, Model Community, Waste Management

บทนำ

ในการประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2559 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบแผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ. 2559-2564) ตามที่กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อใช้เป็นกรอบและทิศทางในการดำเนินการแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยและขยะอันตรายของประเทศ ซึ่งมีสาระสำคัญให้เกิดการจัดการขยะมูลฝอยอย่างครบวงจร โดยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาสังคม มุ่งสู่การแก้ไขปัญหาขยะอย่างยั่งยืน ลดผลกระทบปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีวิธีการสำคัญ ได้แก่ การลดการเกิดขยะมูลฝอยหรือขยะอันตรายที่แหล่งกำเนิดการนำขยะมูลฝอยกลับมาใช้ซ้ำและใช้ประโยชน์ใหม่ การเก็บขนขยะมูลฝอยที่มีประสิทธิภาพ การกำจัดขยะมูลฝอยด้วยวิธีที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ การส่งเสริมภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแปรรูปขยะมูลฝอยเป็นพลังงานหรือเชื้อเพลิง [1]

มหาวิทยาลัยราชภัฏทั่วประเทศได้รับพระราชโอรสาด้านการศึกษา ได้ร่วมกันกำหนดยุทธศาสตร์ใหม่มหาวิทยาลัยราชภัฏระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) เป็นหลักในการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยราชภัฏทั่วประเทศให้มีอัตลักษณ์และมีประสิทธิภาพที่ชัดเจน และพันธกิจหลักในข้อแรกของยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏทั่วประเทศ คือ การพัฒนาท้องถิ่น ประกอบไปด้วยการพัฒนา 4 ด้าน ได้แก่ ด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม (ยุทธศาสตร์ใหม่มหาวิทยาลัยราชภัฏ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) [2] พันธกิจของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ได้แก่ ให้บริการวิชาการ ถ่ายทอดองค์ความรู้ และเทคโนโลยีนวัตกรรมบนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ตอบสนองความต้องการของชุมชน สังคม และประเทศชาติ รวมถึงการสืบสานส่งเสริมโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่ชุมชนและสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัดเพชรบุรี (พ.ศ. 2561-2565) ในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างความมั่นคง สันติสุข และสังคมคุณภาพที่ยั่งยืน ด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ ยุทธศาสตร์ที่ 2 การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ด้วยหลักการทรงงานพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ผ่านโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ[3]

ชุมชนหัวทุ่ง-ทุ่งพร้าวพัฒนา ตำบลท่ายาง อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี เป็นชุมชนเป้าหมายในการพัฒนาและการให้บริการทางวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ตั้งแต่ปี 2558 โดยมุ่งเน้นการแก้ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม จากการดำเนินการพัฒนามาอย่างต่อเนื่อง พบว่า ชุมชนหัวทุ่ง-ทุ่งพร้าวพัฒนา เป็นชุมชนที่มีจุดแข็งในด้านความร่วมมือของคนในชุมชน ได้รวมกลุ่มกันพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนต้นแบบการจัดการขยะมูลฝอยภายในชุมชนโดยยึดหลักการดำเนินงานตามพระราชดำริ คือ “การระเบิดจากข้างใน” [4] จากความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชนที่มีความตั้งใจจริง ในการพัฒนาชุมชนทำให้ชุมชนหัวทุ่ง-ทุ่งพร้าวพัฒนา เป็นชุมชนต้นแบบในการบริหารจัดการขยะในชุมชนมีหน่วยงานต่างๆ มาศึกษาดูงานจำนวนมาก และได้รับรางวัลชนะเลิศหมู่บ้านจัดการขยะ ระดับจังหวัดเพชรบุรี ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัย จึงมีความสนใจ ในการดำเนินการพัฒนาดังกล่าวนี้ที่มีลักษณะเป็นกระบวนการขั้นตอนพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยได้ศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนและกระบวนการพัฒนาชุมชนที่นำมาสู่ชุมชนต้นแบบโดยมีความคาดหวังว่าจะได้นำผลการศึกษามาใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริม สนับสนุนให้กับชุมชนและสังคมอื่น ๆ ได้เรียนรู้แลกเปลี่ยนกระบวนการวางแผน พัฒนาและประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับแต่ละบริบทของชุมชนและสังคมอื่น ๆ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนต้นแบบจัดการขยะ
2. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาชุมชนต้นแบบการจัดการขยะ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการศึกษาตามแนวทางวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีรายละเอียดวิธีการศึกษาดังต่อไปนี้

1. กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้เลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กลุ่มแกนนำชุมชน จำนวน 5 คน ประธานกลุ่มกิจกรรมในชุมชน จำนวน 5 คน สมาชิกชุมชน 5 คน และตัวแทนของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนและพัฒนาชุมชน จำนวน 5 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ดังนี้

2.1 แบบสังเกตการณ์มีส่วนร่วม (Participant Observation) ดำเนินการโดยผู้วิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมร่วมกับชุมชนที่ทำการศึกษา ในฐานะเครือข่ายความร่วมมือ และทำกิจกรรมต่างๆร่วมกับสมาชิกชุมชน ได้มีการจดบันทึกข้อมูลสรุปผลการดำเนินการและพัฒนาการของการดำเนินการในทุกปี โดยดำเนินการต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี 2558

2.2 แบบสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) โดยผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมสนทนากลุ่มเพื่อระดมความคิดเห็นจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กลุ่มแกนนำชุมชน จำนวน 5 คน ประธานกลุ่มกิจกรรมในชุมชน จำนวน 5 คน สมาชิกชุมชน 5 คน และตัวแทนของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนและพัฒนาชุมชน จำนวน 5 คน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การรวบรวมข้อมูลภาคสนาม จากการเข้าไปทำร่วมกิจกรรมในชุมชนและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การเก็บรายละเอียดจากกิจกรรมต่างๆ โดยผู้วิจัยได้เริ่มกิจกรรมตั้งแต่ปี 2558 ซึ่งการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ชุมชน กิจกรรมของชุมชน และพัฒนาการของชุมชน

3.2 การสืบค้นจากเอกสาร โดยทำการศึกษารวบรวมแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากเอกสารวิชาการ บทความวิจัย บทความวิชาการ และข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตจากแหล่งที่มีความเชื่อถือได้

3.3 การเก็บข้อมูลจากสนทนากลุ่ม โดยประเด็นในการสนทนาครอบคลุม 5 ประเด็น คือ 1) บริบทชุมชนก่อนการพัฒนาเป็นชุมชนจัดการขยะ/ จุดเริ่มต้นของการพัฒนาชุมชนจัดการขยะ 2) รูปแบบ/วิธีการในการขับเคลื่อนชุมชนจัดการขยะ 3) ปัจจัยสู่ความสำเร็จในการขับเคลื่อนชุมชนจัดการขยะ 4) ผลความสำเร็จ/ประโยชน์จากการดำเนินการชุมชนปลอดขยะ และ 5) แนวทางการพัฒนาชุมชนจัดการขยะ

4. การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้ทำการวิเคราะห์ โดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ด้วยรูปแบบการใช้ผู้วิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บมากกว่า 2 คนขึ้นไป (Multiple Analyst Triangulation) และการให้บุคคลต่างๆที่ไม่ใช่นักวิจัยทำการทบทวนข้อค้นพบจากการวิเคราะห์ (Reviews Triangulation)

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการรวบรวมข้อมูลภาคสนามลงภาคสนามสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม และการจัดประชุมกลุ่มย่อยในรูปแบบสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) นำหลักการและทฤษฎีที่ศึกษามาเชื่อมโยงหาความสอดคล้องและความสัมพันธ์ของข้อมูล นำเสนอในลักษณะการพรรณนาความ (Description) และแผนภาพเพื่อให้เห็นถึงความเชื่อมโยงสัมพันธ์ของข้อมูล

ผลการวิจัย

จากการศึกษาได้ผลวิจัย ดังนี้

1. ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนต้นแบบจัดการขยะ

ปัจจัยสู่ความสำเร็จในการขับเคลื่อนชุมชนหัวทุ่ง-ทุ่งพร้าวพัฒนา ชุมชนต้นแบบการจัดการขยะ พบว่า มี 4 ปัจจัยคือ 1) ปัจจัยด้านผู้นำ 2) ปัจจัยด้านประชาชน 3) ปัจจัยด้านเครือข่ายความร่วมมือ และ 4) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1) **ปัจจัยด้านผู้นำ** การจะขับเคลื่อนงานชุมชนให้ประสบความสำเร็จได้ ผู้นำจะต้องเข้าใจหลักการของงานพัฒนาชุมชน มีความรู้ความเข้าใจ มีความพร้อมในการเสียสละทำงานเพื่อส่วนรวมและมีการกำกับติดตามการทำงานพร้อมทั้งให้กำลังใจอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง และแกนนำชุมชนเป็นผู้ที่สามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับประชาชนได้ดี หรืออาจกล่าวได้ว่า ผู้นำชุมชนจะต้องมีความตระหนักและเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับคนในชุมชน

2) **ปัจจัยด้านประชาชน** ประชาชนในชุมชนเป็นหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนงานพัฒนาชุมชนเนื่องจากเป็นคนที่ส่วนมากที่จะขับเคลื่อนชุมชนให้เป็นชุมชนปลอดขยะ โดยชุมชนหัวทุ่ง-ทุ่งพร้าวพัฒนา มีความสมัครใจในชุมชน มีความเสียสละที่จะทำงานเพื่อส่วนรวม และตัวบุคคลมีความพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่อยู่เสมอ มีองค์ความรู้ในตัวบุคคล มีปราชญ์ชุมชนที่สามารถถ่ายทอดเรื่องราวได้ดี

3) **ปัจจัยด้านเครือข่ายความร่วมมือ** การหนุนเสริมและการสนับสนุนองค์ความรู้และงบประมาณจากเครือข่ายเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนงานให้มีความต่อเนื่องและเพิ่มพูนความรู้ และจากการทำงานที่เป็นที่ประจักษ์จนมีผู้มาศึกษาดูงานจำนวนมากขึ้นในทุกปีถือว่าเป็นสิ่งที่สนับสนุนให้ชุมชนเกิดความภาคภูมิใจสามารถดำเนินงานต่อไปได้อย่างต่อเนื่อง

4) **ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ** การบริหารจัดการที่เน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และเครือข่ายความร่วมมือ เช่น การจัดกิจกรรมส่งเสริมจัดการขยะอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง มีการสร้างแรงจูงใจในการทำงาน เช่น การประกวด การจัดสวัสดิการ ช่วยให้การขับเคลื่อนงานชุมชนจัดการขยะประสบความสำเร็จ และกระบวนการบริหารที่สำคัญ คือ การติดตามประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และการนำผลประเมินไปปรับปรุง เพื่อให้ชุมชนเป็นชุมชนที่มีการจัดการขยะและมีพัฒนาการอยู่เสมอ

2. กระบวนการพัฒนาชุมชนต้นแบบการจัดการขยะ

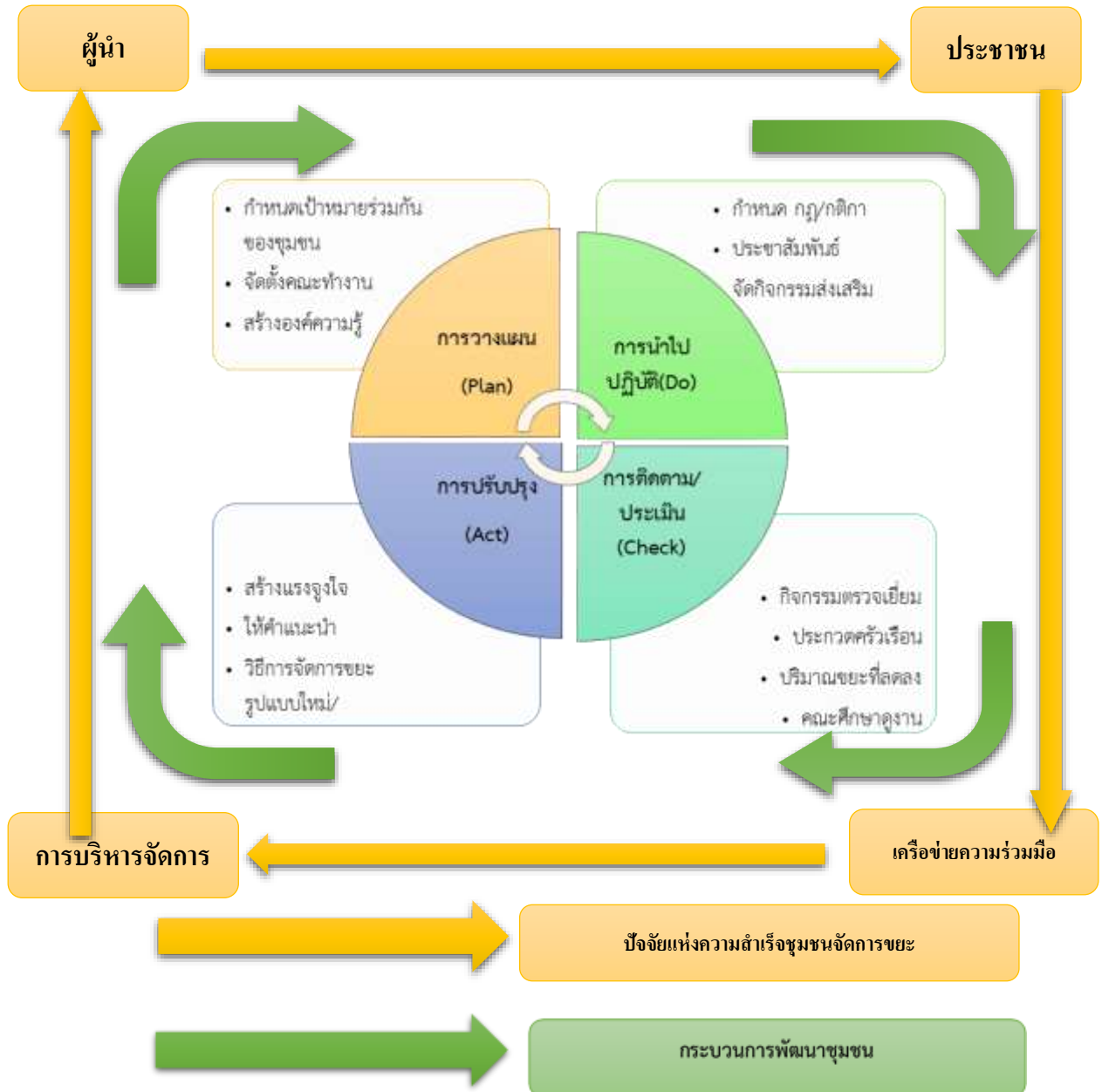
กระบวนการพัฒนาชุมชนต้นแบบอย่างเป็นขั้นตอนตามหลักวงจรการบริหารงานอย่างมีคุณภาพ (PDCA) เป็นขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นตอนวางแผน (Plan) 2) ขั้นการนำไปปฏิบัติ (Do) 3) ขั้นการติดตามและประเมินผล (Check) และ 4) ขั้นการนำผลการประเมินไปปรับปรุง (Act) โดยมีสาระสังเขปของแต่ละขั้นตอน ดังนี้ (รูปที่ 1)

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน เป็นขั้นตอนแรกโดยเริ่มจากกำหนดเป้าหมายร่วมกันเมื่อได้มีการกำหนดเป้าหมายแล้วชุมชนได้จัดตั้งคณะกรรมการชุมชนจัดการขยะเพื่อเป็นแกนนำในการขับเคลื่อนงานเมื่อมีการจัดตั้งคณะกรรมการแล้วได้มีการสร้างองค์ความรู้ให้กับคณะกรรมการ โดยจากความสมัครใจของคณะกรรมการ

ขั้นตอนที่ 2 การนำไปปฏิบัติ เป็นขั้นตอนต่อเนื่องจากการสร้างองค์ความรู้ให้กับแกนนำโดยคณะกรรมการสรุปข้อมูล/องค์ความรู้และแนวทางที่จะวางแผนปฏิบัติงานการจัดการขยะในชุมชน และขยายความรู้แก่ประชาชนในชุมชนโดยการสื่อสารประชาสัมพันธ์ในวิธีการต่างๆ และได้ร่วมกันกำหนด กฎ กติกา การจัดการขยะของชุมชนและสร้างการรับรู้โดยการแจ้งในการประชุมของชุมชน ประชาสัมพันธ์ผ่านเสียงตามสาย และติดป้ายประกาศ จากนั้นจัดกิจกรรมส่งเสริมการจัดการขยะอย่างถูกวิธีสม่ำเสมอตามหลัก 3R [5]

ขั้นตอนที่ 3 การติดตามและประเมินผล เป็นขั้นตอนการติดตามการดำเนินงานของการจัดการขยะภายในชุมชนใช้วิธีการติดตามโดยคณะกรรมการโครงการจัดการขยะ โดยมีวิธีการติดตามและประเมินผลหลายวิธีการ เช่น กิจกรรมตรวจเยี่ยมครัวเรือน กิจกรรมประกวดครัวเรือนดีเด่น เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 4 การนำผลการประเมินไปปรับปรุง จากการประเมินโดยวิธีการต่างๆ สามารถนำผลประเมินสู่กระบวนการปรับปรุงโดยใช้หลักการบริหารที่มีประสิทธิภาพโดย มีการวางแผนการดำเนินงานตามที่กล่าวมาข้างต้น (Plan) ปฏิบัติตามแผนและกิจกรรมส่งเสริมการจัดการขยะ (Do) ตรวจสอบและประเมินมีการติดตามการดำเนินงานและนำข้อจำกัดและปัญหาที่พบไปสู่การปรับปรุง (Check) และนำผลที่ทำการประเมินและข้อจำกัดที่มีมาวางแผนเพื่อปรับปรุงหาแนวทางการจัดการต่อไป (Act)

รูปที่ 1 ความเชื่อมโยงระหว่าง ปัจจัยแห่งความสำเร็จและกระบวนการพัฒนาชุมชนต้นแบบการจัดการขยะ : กรณีชุมชนหัวทุ่ง-ทุ่งพร้าวพัฒนา อำเภอกำแพง จังหวัดเพชรบุรี

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาวิจัยกระบวนการพัฒนาชุมชนต้นแบบการจัดการขยะ กรณีชุมชนหัวทุ่ง-ทุ่งพร้าวพัฒนา อำเภอกำแพง จังหวัดเพชรบุรี สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

การศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนต้นแบบจัดการขยะ ของชุมชนหัวทุ่ง-ทุ่งพร้าวพัฒนา ตำบลท่ายาง อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี พบว่า มี 4 ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จ ได้แก่ ปัจจัยด้านผู้นำ ปัจจัยด้านประชาชน ปัจจัยด้านหน่วยงานสนับสนุน และปัจจัยด้านการบริหารจัดการ โดยปัจจัยทั้ง 4 ปัจจัย ดำเนินการภายใต้แนวความคิดการมีส่วนร่วมและความร่วมมือกับทุกภาคส่วน ซึ่งไม่ควรใช้การบังคับ แต่เกิดจากความตระหนักและตัดสินใจของชาวบ้านเอง รัฐเป็นเพียงผู้สนับสนุนเอื้ออำนวยให้เกิดการมีส่วนร่วมและการที่ประชาชนได้รับให้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจการร่วมปฏิบัติไม่ได้เกิดจากบังคับ แต่เกิดจากภาครัฐเข้ามาสนับสนุน และสร้างโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม [6] สอดคล้องกับการศึกษาของประทีป มากมิตร และอารีย์ สุขสวัสดิ์ ที่ทำการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จต่อการพัฒนาชุมชนพูนบำเพ็ญ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร พบว่า มี 3 ปัจจัย ได้แก่ การมีส่วนร่วมของชุมชน การสนับสนุนและการรับใช้สังคมของผู้นำชุมชน [7]

กระบวนการพัฒนาชุมชนสู่ชุมชนต้นแบบการจัดการขยะของชุมชนหัวทุ่ง-ทุ่งพร้าวพัฒนา ตำบลท่ายาง อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี พบว่ามีการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอนตามหลักวงจรการบริหารงานอย่างมีคุณภาพ (PDCA) เป็นขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นตอนวางแผน (Plan) 2) ขั้นตอนการนำไปปฏิบัติ (Do) 3) ขั้นตอนการติดตามและประเมินผล (Check) และ 4) ขั้นตอนการนำผลการประเมินไปปรับปรุง (Act) ซึ่ง สอดคล้องกับการศึกษาของ จิราณี พันธ์มูล ที่ศึกษากระบวนการพัฒนาชุมชนสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาบ้านนาเวียง อำเภอกะลา จังหวัดลำปาง พบว่า ชุมชนมีกระบวนการพัฒนาชุมชน 5 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ การศึกษาชุมชน การวิเคราะห์และจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการชุมชน การวางแผนการพัฒนาโครงการชุมชน การดำเนินงานพัฒนาชุมชน และการติดตามและประเมินผล [8] สอดคล้องกับการศึกษาของธีรศักดิ์ สุขสันติภมร ที่ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนกะเหรี่ยงบ้านขางน้ำกัลได้ อำเภอหนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี พบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเริ่มตั้งแต่กระบวนการค้นพบปัญหา การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา การพิจารณาแนวทางและวิธีการในการแก้ไขปัญหาโดยการวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามแผน และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานตามแผน [9] และสอดคล้องกับการศึกษาของกอบกุล วิศิษฐ์ศรีศักดิ์ ที่ศึกษารูปแบบทางความคิดยุทธศาสตร์การพัฒนาสู่แนวทางการพัฒนาชุมชนที่สรุปว่า แนวทางการพัฒนาชุมชน คือ แนวคิดที่เป็นระบบมีเหตุมีผล โดยเริ่มจากการวิเคราะห์หน่วยท้องถิ่น กำหนดปัญหาหลักที่จะพัฒนา หลังจากนั้นจึงกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อการทำงานพัฒนาชุมชน การวางแผนหน่วยระบบทำงานให้เหมาะสมกับทรัพยากร หลังจากนั้นจึงนำสู่กระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้บรรลุตาม วัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ต้องการ [10]

ข้อค้นพบจากการศึกษาที่สำคัญอีกประการหนึ่ง พบว่า ในกระบวนการพัฒนาชุมชนสู่เป้าหมายมีข้อจำกัดและอุปสรรคในขับเคลื่อนและพัฒนาชุมชน คือ ลักษณะส่วนตัวของบุคคลที่จะไม่ชอบการเข้าร่วมกิจกรรมแบบการสั่งการ ต้องมีความยินยอมพร้อมใจในการเข้าร่วมและความยืดหยุ่นในการจัดกิจกรรมต่างๆ และประชาชนในรายครัวเรือนไม่มีการจัดเก็บข้อมูล บันทึกข้อมูล ของขยะแต่ละประเภท เพราะไม่เห็นถึงประโยชน์ของการบันทึกข้อมูล รวมถึงไม่มีวิธีการในการจัดการขยะทั่วไปที่สามารถจัดการได้ครบวงจรในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับแนวทางการพัฒนาชุมชนสู่ชุมชนต้นแบบจัดการขยะ โดยกระบวนการมีส่วนร่วม ดังนี้

1.1 ผู้นำ/แกนนำ ควรใช้หลักจิตวิทยาในการชักชวนให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม โดยใช้ความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติในเบื้องต้น มีการประกาศและประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมล่วงหน้าเพื่อให้สมาชิกจัดการกับการกิจส่วนตัว และจัดกิจกรรมในช่วงเวลาที่สะดวกกับสมาชิกชุมชน

1.2 ควรมีการสร้างรูปแบบการเก็บข้อมูลและบันทึกข้อมูลให้กับครัวเรือน โดยให้มีความเข้าใจง่าย สะดวกในการบันทึกข้อมูล

2. ข้อเสนอแนะสำหรับแนวทางการวิจัย

ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการพัฒนาชุมชนต้นแบบการจัดการขยะในพื้นที่ต่างๆ เพื่อนำมาเป็นข้อสรุปที่สามารถนำไปปรับใช้ได้โดยกว้างขวาง

เอกสารอ้างอิง

- [1] กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. (2563). แผนปฏิบัติการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน “จังหวัดสะอาด” ประจำปี พ.ศ. 2562. [อินเทอร์เน็ต].2562 [เข้าถึงเมื่อ 4 กันยายน พ.ศ. 2563]. เข้าถึงได้จาก: <http://www.dla.go.th/index.jsp>.
- [2] ที่ประชุมอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏทั่วประเทศ. ยุทธศาสตร์ใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นตาม พระราชโฆบาย ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560 – 2579) .เอกสารอัดสำเนา; 2560.
- [3] สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด. แผนพัฒนาจังหวัดเพชรบุรี พ.ศ. 2561-2565 (ฉบับทบทวน). สำนักงานจังหวัดเพชรบุรี. 2561.
- [4] สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.). (2563). หลักการทรงงาน. [อินเทอร์เน็ต]. 2563 [เข้าถึงเมื่อ 4 กันยายน พ.ศ. 2563]. เข้าถึงได้จาก: <http://www.rdpb.go.th/th/King>.
- [5] กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. คู่มือการจัดการขยะที่ต้นทาง (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร : กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม; 2563.
- [6] ชินรัตน์ สมสืบ. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท. (พิมพ์ครั้งที่ 1). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. นนทบุรี;2539.
- [7] ประทีป มากมิตร, อารีย์ สุขสวัสดิ์. ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จต่อการพัฒนาชุมชนพูนบำเพ็ญ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร. วารสารมนุษยสังคมปริทัศน์ 2560; 2:95-105.
- [8] จิราณีษ์ พันมูล. กระบวนการพัฒนาชุมชนสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาบ้านนาเวียง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง. วารสารการวิจัย กาสะลองคำ 2559;1:139-152.
- [9] ชีรศักดิ์ สุขสันติกมล. การธำรงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนกะเหรี่ยงบ้านขางน้ำกัลได้ อำเภอนองหญ้าปล้อง จังหวัดเพชรบุรี. วารสารมนุษยสังคมปริทัศน์ 2562;1:98-115.
- [10] กอบกุล วิษณุสรรค์ศักดิ์. รูปแบบทางความคิดยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบแนวทางการพัฒนาชุมชน. วารสารมนุษยสังคมปริทัศน์2560 ; 1:109-124.